

NuoRTO-hankkeen esiselvitys viitoittaa kohti yhdenvertaisempaa harrastamista

TEKSTI | Johanna Kurki , Säde Siljamo , Nina Jääskeläinen

Lasten ja nuorten harrastamattomuus sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin haasteet, etenkin yläkouluikäisillä, ovat olleet esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa viime vuosina (Itla 2025; Ahtiainen & Määttä 2024, 3; Kuntaliitto 2025/1). Vaikka lasten ja nuorten harrastamisesta ja siihen liittyvistä haasteista on olemassa runsaasti tietoa, haluttiin NuoRTO – Nuorille Resilienssiä, Toimijuutta ja Osallisuutta -hankkeen alussa toteutetulla esiselvityksellä koota ja jäsentää teemoja erityisesti hankkeen tavoitteiden näkökulmasta.

Kuva: vectorfusionart / Adobe Stock (Laurean Education-lisenssi)

Selvityksen keskiössä resilienssi, toimijuus ja

osallisuus

NuoRTO-hankkeen esiselvityksen tavoitteena oli muodostaa ajankohtainen kuva lasten ja nuorten harrastus- ja vapaa-ajantoiminnasta, harrastamattomuuden taustatekijöistä sekä kokemustoimijuuden mahdollisuuksista. Selvityksen viitekehyksenä toimivat resilienssi, toimijuus ja osallisuus, joiden kautta toimintaa tarkasteltiin yksilöllisen hyvinvoinnin näkökulmista, kuten sosiaaliset suhteet ja itsensä toteuttaminen.

Resilienssillä tarkoitetaan tässä yhteydessä yksilön ja yhteisön kykyä selviytyä haastavista tilanteista ja sopeutua muutoksiin. Harrastustoiminta voi tukea sen kehittymistä vahvistamalla itsetuntoa, tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä tarjoamalla tilaa palautumiselle arjen kuormituksesta (Mieli 2024).

Toimijuus viittaa kokemukseen siitä, että yksilö voi vaikuttaa omaan elämäänsä, tehdä valintoja ja toimia tavoitteellisesti. Se rakentuu vuorovaikutuksessa ja vahvistuu yhteisöissä, joissa nuori kokee tulevaisuutensa kuulluksi ja osallistuvansa aktiivisesti. (Tuominen 2021). Osallisuuden kokemukset vahvistavat toimijuutta, ja toisaalta osallisuus tarvitsee tuekseen toimijuuden tunnetta.

Osallisuudella tarkoitetaan nähdä, kuulla ja hyväksyä tulemisen tunnetta. Turvalliset ja kannattelevat lähiyhteisöt tarjoavat tärkeän perustan osallisuuden rakentumiselle (Hanhivaara 2006). Harrastustoiminta tarjoaa mahdollisuuden oppia itsestä ja muista, kokea kuuluvuutta sekä kehittää omaa toimijuutta. Ohjaajien rooli on tukea näitä prosesseja. (Kuosmanen 2015, 174).

Monimenetelmällinen selvitys toi esiin laajoja näkökulmia

Selvitys aloitettiin syyskuussa 2024 kirjallisuuskatsauksella ja perehtymällä muiden hankkeiden selvityksiin ja tuloksiin. Harrastamiseen ja vapaa-aikaan liittyviä ilmiöitä tarkasteltiin perehtymällä alan strategioihin, tutkimuksiin ja moninaisuutta käsitteleviin julkaisuihin. Painopiste oli harrastamisen saavutettavuudessa, osallistumisen esteissä ja edellytyksissä, erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tilanteesta sekä ohjaajien roolissa ja osaamistarpeissa.

Tiedonkeruuta täydennettiin seitsemällä osallistavalla ja toiminnallisella työpajalla sekä viidellä nopealla kyselyllä. Työpajoja järjestettiin Pääkaupunkiseudulla, Kuopiossa ja Päijät-Hämeessä, ja niihin osallistui ohjausalan ammattilaisia, vapaaehtoistoimijoita, sosiaalialan opiskelijoita sekä yläkouluikäisiä lapsia ja nuoria.

Hankkeen tavoitteiden pohjalta luotiin [kyselysivusto](#), jonne koottiin seitsemän lyhyttä kyselyä harrastustoiminnan ohjaajille. Kyselyt käsitelivät muun muassa koulutuksia, yhdenvertaisuutta, monimuotoisuutta, osallisuutta, resilienssiä ja moniammatillisuutta.

Näiden lisäksi NuoRTO-hanketiimi tapasi edustajia SOS-Lapsikylästä, Pelastakaa Lapset

ry:stä sekä Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatiosta. Tapaamisissa saatiin tietoa heidän toteuttamistaan selvityksistä ja kyselyistä, jotka liittyivät lasten ja nuorten harrastus- ja vapaa-ajantoimintaan.

Osallisuus ja ohjaajien osaamistarpeet harrastus- ja vapaa-ajantoiminnassa

Harrastustoiminnan ohjaajille suunnatussa kyselyssä ja työpajoissa korostui tarve kiinnittää lasten ja nuorten harrastus- ja vapaa-ajantoiminnassa nykyistä enemmän huomiota osallisuuden vahvistamiseen, ohjaajien ammatillisen osaamisen kehittämiseen, yksilöllisten tarpeiden tunnistamiseen, moninaisuuden huomioimiseen sekä resilienssin tukemiseen. Eniten kiinnostusta herättivät koulutusteemat, jotka liittyivät luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin, seikkailu- ja luontokasvatukseen sekä ohjaus-, kohtaamis- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen (kuva 1).

Kuva 1: Ohjausalan ammattilaisten verkkokyselyn vastauksia kiinnostusta herättäneistä koulutusteemoista.

Vertailtaessa ohjaajien ja nuorten näkemyksiä havaittiin ero ohjaajien osaamisen arvioinnissa. Nuoret kokivat, että ohjaajilla olisi kehitettävää erityisesti ryhmädynamiikan hallinnassa ja moninaisuuden huomioimisessa, kun taas ohjaajat arvioivat oman osaamisensa näillä alueilla pääosin riittäväksi.

Tiedonkeruutyöpajoissa nuoret nostivat osallisuutta tukeviksi tekijöiksi muun muassa turvallisuuden tunteen, hyvinvoinnin, mahdollisuuden vaikuttaa, oman yhteisön löytämisen, itsensä hyväksymisen sekä sisäisen motivaation. Osallisuutta rajoittavina tekijöinä esiin nousivat taloudelliset haasteet, kiire, ahdistus ja yleinen pahoinvointi. Nuorten näkemykset tukevat myös aiempaa tutkimusta: esimerkiksi Stenvallin (2021) mukaan lasten ja nuorten osallisuuden kokemus rakentuu hyväksytyksi tulemisen, turvallisuuden tunteen ja

luottamuksen omiin vaikutusmahdollisuuksiin varaan.

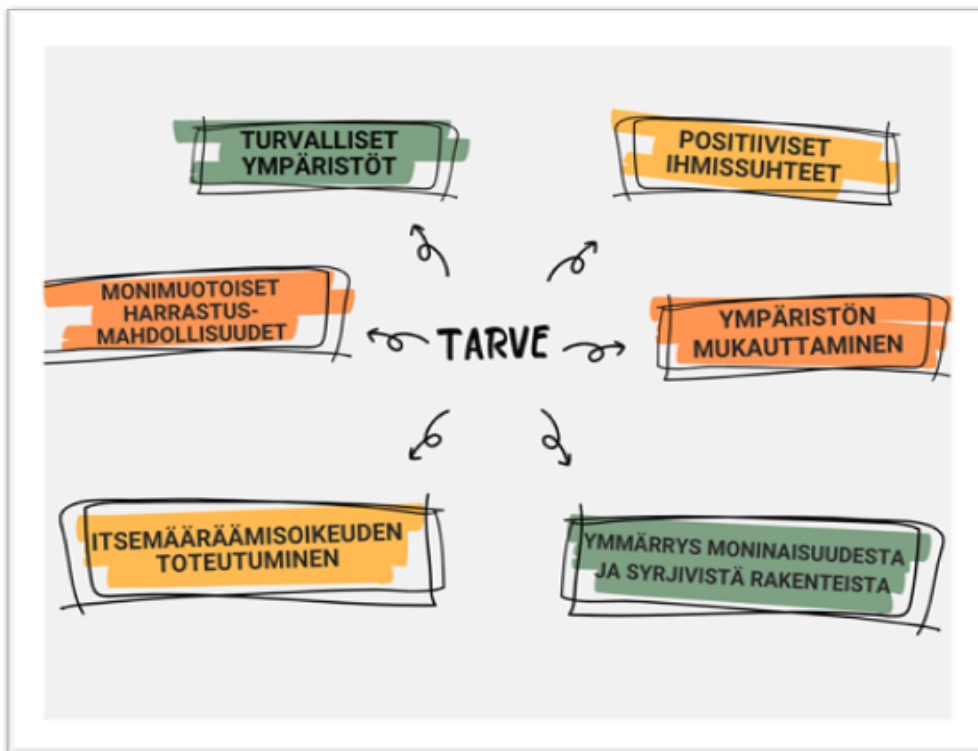
Yhdenvertaisen harrastamisen keskeiset havainnot ja toimenpiteet

Suomessa on tehty paljon hyvää työtä sen eteen, että jokaisella lapsella ja nuorella olisi mahdollisuus harrastaa. Vuoden 2024 koululaiskyselyn mukaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2025) 85 %:lla 1.–9.-luokkalaisista on jokin mieluinen harrastus. Silti harrastamisen esteitä on yhä runsaasti. Lasten ja nuorten vapaa-aika tutkimuksen (2023) mukaan suurimmat syyt harrastamattomuuteen ovat ajan- ja kiinnostuksen puute sekä taloudelliset syyt.

Tutkimusten mukaan pienituloisissa perheissä elävien lasten vapaa-ajan ja osallisuuden mahdollisuudet ovat selvästi rajallisemmat. Taloudelliset haasteet ja lapsiperheköyhyys koskettaa erityisesti kulttuurisesti moninaisia perheitä (Castaneda & Eid 2025). Lapsen ääni - selvityksen (2024) mukaan 37 prosenttia pienituloisten perheiden lapsista ei voi osallistua maksulliseen harrastukseen, mikä korostaa selkeitä eroja eri perhetaustoista tulevien lasten välillä.

Yhdenvertaisuus on Suomessa perustuslaillinen perusoikeus, jonka mukaan kaikilla on oltava yhtäläiset mahdollisuudet esimerkiksi koulutukseen, työhön ja palveluihin. Ketään ei saa syrjiä henkilöön liittyvän syyn, kuten iän, alkuperän, kielen, terveydentilan, sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella (Oikeusministeriö 2025). Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittaa myös harrastus- ja vapaa-ajantoiminnan järjestäjiä edistämään yhdenvertaisuutta ja ehkäisemään syrjintää.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus ei kuitenkaan tarkoita samanlaista kohtelua kaikille, vaan se edellyttää yksilöllisten lähtökohtien huomioimista. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kohtuullisia mukautuksia, tukea tai tilaratkaisuja, jotta kaikilla olisi todellinen mahdollisuus osallistua (Oikeusministeriö 2025).

Kuva 2: Kuusi yhdenvertaisuutta tukevaa toimenpidettä. Tehnyt Nina Jääskeläinen.

NuoRTO-hankkeen esiselvityksessä kerättyä aineistoa teemoiteltiin ja ristiinvertailtiin myös yhdenvertaisuudennäkökulmasta. Tuloksena tunnistettiin kuusi yhdenvertaisuutta tukevaa toimenpidettä (kuva 2).

Ensimmäinen toimenpide on **turvallisten ympäristöjen luominen**. Harrastustilojen tulee olla mahdollisimman esteettömiä ja ennakoitavia, jotta ne ovat saavutettavia kaikille. Lisäksi fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden varmistaminen sekä hyväksyvän ilmapiirin luominen ovat keskeisiä tekijöitä, jotka tekevät harrastamisesta mielekästä ja turvallista.

Toinen tärkeä tekijä on **positiiviset ihmissuhteet**. Rohkaiseva ja myönteinen vuorovaikutus vahvistaa itseluottamusta ja sitoutumista harrastustoimintaan. Ohjaajilla onkin keskeinen rooli ilmapiirin luomisessa, toimimalla itse esimerkkinä ja tukemalla ryhmää rakentavaan vuorovaikutukseen.

Kolmantena toimenpiteenä korostettiin **ympäristön mukauttamista**. Esimerkiksi aistiystävälliset tilat ja moninaisten tarpeiden huomioiminen voivat tehdä harrastamisesta saavutettavampaa ja mielekkäämpää erilaisille osallistujille.

Neljäs keskeinen näkökulma on **moninaisuuden ja syrjivien rakenteiden ymmärtäminen**. Jokaisen nuoren tulisi voida harrastaa turvallisessa ympäristössä, jossa hän saa tarvitsemaansa tukea ilman pelkoa syrjinnästä tai ulkopuolisuuden kokemuksesta.

Viidentenä toimenpiteenä on **itsemääräämisoikeuden toteutuminen**. Nuorilla tulisi olla mahdollisuus tehdä valintoja, osallistua päätöksentekoon ja itsenäistyä harrastusten kautta.

Kuudes ja viimeinen tunnistettu kehittämiskohde on **monimuotoisten harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen**. Harrastamisen tulisi olla joustavaa ja mahdollistaa myös lyhytaikainen osallistuminen. Pienet ryhmäkoot ja mahdollisuus tutustua

toimintaan etukäteen madaltavat kynnykset lähteä mukaan.

Nämä toimenpiteet eivät ainoastaan tue erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osallisuutta, vaan vahvistavat laajemmin kaikkien osallistujien kokemusta kuulluksi tulemisesta, turvallisuudesta ja yhteisöllisyydestä harrastus- ja vapaa-ajantoiminnassa.

Johtopäätökset ja seuraavat askeleet

NuoRTO-hankkeen esiselvitys tukee aiempaa tutkimustietoa ja vahvistaa käsitystä siitä, että lasten ja nuorten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen harrastus- ja vapaa-ajantoiminnassa vaatii kokonaisvaltaista ja monialaista lähestymistapaa. Resilienssiä, toimijuutta ja osallisuutta voidaan tukea vaikuttavalla ohjauksella, turvallisilla ympäristöillä sekä aidolla kuulemisella ja yhteiskehittämisellä.

Seuraavaksi NuoRTO-hankkeessa siirrytään kehittämään ja testaamaan osaamista täydentäviä koulutuksia, joilla pyritään vastaamaan selvityksessä nousseisiin kehityskohteisiin. Samalla kehitetään kokemustoimijuuden hyödyntämistä harrastustoiminnassa sekä rakennetaan työkaluja merkityksellisen harrastamisen arviointiin. Esiselvityksen havainnot eivät ole lopullisia, vaan ymmärrys tulee varmasti syvenemään hankkeen edetessä.

Muutoksen aikaansaaminen vaatii yhteistä tahtotilaa, pitkäjänteistä työtä ja lasten ja nuorten aitoa osallisuutta. Näin voidaan rakentaa osallistavampi ja hyvinvointia tukeva harrastuskenttä, jossa jokaisella on mahdollisuus tulla kuulluksi ja kasvaa omaksi itsekseen.

NuoRTO – Nuorille Resilienssiä, Toimijuutta ja Osallisuutta –hankeen (2024–2027) tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten harrastus- ja vapaa-ajantoiminnan parissa toimivien ammattilaisten, vapaaehtoisten ja kokemustoimijoiden osaamista valtakunnallisesti. Hanke on Euroopan unionin osarahoittama ja toteuttajina ovat Laurea-ammattikorkeakoulu, STEP-Koulutus ja Outward Bound Finland ry.

Lauserakenteiden muotoilussa on paikoittain käytetty tekoälyä (ChatGPT-4.0).

Euroopan unionin osarahoittama

Lähteet

- Aapola- Kari, S. (toim.) 2023. Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022. Nuorisotutkimusseuran julkaisu 244. Hansaprint.
https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/05/FINAL_vapaa-aikatutkimus-2022-web.pdf

- Ahtiainen, H. & Määttä, S. 2024. Ketkä harrastavat ohjatusti? Väestöryhmittäiset ja alueelliset erot ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa ja siinä tapahtuneet muutokset helsinkiläisillä 8.- ja 9.-luokkalaisilla. Tutkimuksia2024/1. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitietopalvelut. Viitattu 14.4.2025 [Ketkä harrastavat ohjatusti? – Väestöryhmittäiset ja alueelliset erot ohjattuun harrastustoimintaan osallistumisessa ja siinä tapahtuneet muutokset helsinkiläisillä 8.- ja 9.-luokkalaisilla](#)
- Castaneda, A. & Eid, M. 2025. Lasten ja nuorten yhdenvertainen Suomi? Selvitys alle 30-vuotiaiden etnisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta Suomessa. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Hanhivaara, P. 2006. Maailmaa syleilevä osallisuus – Osallisuuden suhde kouluun. Nuorisotutkimus 24 (3), 29–38.
- Harrastamisen Suomen malli 2025. Harrastamisen Suomen malli. Viitattu 13.2.2025 [Harrastamisen Suomen malli](#)
- Itla 2025. Lasten ja nuorten hyvinvointi vaaliohjelmissa – mitä puolueet lupaavat arjen tueksi? Blogi. Viitattu 14.4.2025 [Mitä puolueet lupaavat lasten ja nuorten hyvinvoinnin tueksi?](#)
- Kiilakoski, T. Gretscher, A. & Nivala, E. 2012. Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa A. Gretscher & T. Kiilakoski (toim.) Demokratiaoppitunti. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 9–33.
- Kuntaliitto 2025. Onneksi on kunnat Kuntaliiton keskustelunavaukset kuntavaaleihin ja valtuustokaudelle 2025–2028. Kuntaliiton keskustelunavauksia 1/2025. Viitattu 14.4.2025 [Onneksi on kunnat. Kuntaliiton keskustelunavauksia 1/2025 | Kuntaliitto.fi](#)
- Kuosmanen, V. 2015. Toisin kokeminen ja toisin eläminen ihmisen kasvun ja sosiaalipedagogisen kasvatuksen ja ohjauksen haasteena Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2015, vol. 16. Saatavissa 11.3.2025 122657-Artikkelin teksti-252983-1-10-20221029 (1).pdf
- Lapsen ääni 2024. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 2.5.2025
- Mieli 2024. Resilienssi auttaa selviytymään. Viitattu 10.2.2025 [Resilienssi auttaa selviytymään – MIELI ry](#)
- Mieli 2022. Lasten ja nuorten harrastukset tärkeitä mielen hyvinvoinnille. Uutinen. Viitattu 11.2.2025 [Lasten ja nuorten harrastukset tärkeitä mielen hyvinvoinnille – MIELI ry](#)
- Oikeusministeriö. 2025. Mitä yhdenvertaisuus on? 16.5.2025. <https://yhdenvertaisuus.fi/mita-yhdenvertaisuus-on>
- Opetus- ja kulttuuri ministeriö. 2025. Koululaiskysely: Koululaiset toivovat monipuolisia liikunta- ja taidekokeiluja – pian mahdollista yläkouluissa. Viitattu 2.5.2025 [Koululaiskysely: Koululaiset toivovat monipuolisia liikunta- ja taidekokeiluja – pian mahdollista yläkouluissa – OKM – Opetus- ja kulttuuriministeriö.](#)
- Stenvall, E. 2021. Lasten ja nuorten osallisuus kansallisessa lapsistrategiassa Osa 3: Lasten ja nuorten näkökulmia osallisuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 11.2.2025 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5438-0>
- Tuominen, T. 2021. Arjen toimijuus aikuissosiaalityön nuorilla miesasiakkaila. Teoksessa Matthies, Aila-Leena, Anu-Riina Svenlin ja Kati Turtiainen (toim.): Aikuissosiaalityö.

Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Gaudeamus Oy, Helsinki, 100-134.

- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Viitattu 16.5.2025

<https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1325>

Tämän artikkelin ensimmäinen kuva (nostokuva) ei ole CC BY-SA -lisensoitu. Sitä on käytetty Adobe Stockin Education-lisenssin ehtojen mukaisesti, eikä sitä saa käyttää edelleen ilman erillistä lupaa.

URN <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025061267468>

Johanna Kurki

johanna.kurki(at)laurea.fi

projektityöntekijä

Säde Siljamo

sade.siljamo(at)laurea.fi

lehtori

Nina Jääskeläinen

sosionomiopiskelija

ESR-hanke

harrastustoiminta

koulutuksien suunnittelu

lapset ja nuoret

yhdenvertaisuus